

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי דיטר

גליון מס' 247

מסכת חולין כ"ג-כ"ט

בס"ד, כ"ג שבט תשס"ד

השבוע בגליון

◆ החינוך - שני טעמים לשחיטה
◆ סף הרגישות של בעלי חיים נמוך מזה של בני אדם
◆ כשהבהמה ליקקה את הסכין עם הדם...
◆ שאלתם החמורה של יהודי גרמניה
◆ ביתוק הראש מן הגוף בפעולת השחיטה
◆ דינה של תרנגולת שמפרקת נשחטה
◆ שחזור תשובות הפוסקים מן הזכרון

◆ כיצד בודקים אם היד רועדת
◆ השוחטים שרעדו מפחד מה"פאליציא"
◆ השחיטה - צורת ההמתה ה'הומנית' ביותר!
◆ גזירות השחיטה האנטישמיות

◆ "רובו ככולו" - לא בכל מקרה
◆ מדוע אין די באכילת רוב "כזית"?
◆ "רובו ככולו" משלים הגדרות בלבד
◆ מלך על כל העולם כולו
◆ באיזה גיל על השוחטים לפרוש מעבודתם
◆ הלכה מבני עשרת השבטים
◆ הבעיות הנוצרות בשחיטה בידיים רועדות

דבר העורך

הסיפור שנחשף לאחר
חמש שנים

לכבוד מערכת "מאורות הדף היומי" - ארץ הקודש.

לאור בקשתכם לשלוח סיפור אישי הנסוב על הדף היומי, הנני מתכבד לכתוב לכם סיפור מרגש במיוחד, שסופר בסעודת הסיום האחרונה שנערכה בשיעורנו, ולאחר נטילת רשות מהמספרים, אני כותב לכם את סיפורם.

בסעודת הסיום האחרונה נעמד ר' י. ר. ממייסדי השיעור ואמר, "ברצוני לספר לכם סיפור אישי, שלשיעורנו זה היה חלק ניכר בו. עד היום לא מצאתי לנכון לספרו לכם, מאחר ובן אחי, ה. ב. ר. המסב עמנו פה לא רצה בזאת, אולם לאחרונה הוא נתן לי רשות לספרו.

כידוע לכם, אני סוכן נסיעות וכבר למעלה מעשר שנים, מאז שהתייסד שיעורנו זה, מונה על שולחני במשרד שלט מהודר המודיע שבין השעות 14:00 15:00 המשרד סגור. בכל יום בשעה 13:55 בדיוק אני נועל את דלת המשרד ותולה את השלט על הוור, ומגיע לשמוע עמכם ביחד את השיעור מפי המגיד שיעור רב בית מדרשנו שליט"א. תמיד אני נושא תפילה לנותן התורה, שלא אפסיד לקוח וותיק עקב שיעורי זה. פעם אחת קרה שהפסדתי. ברוך ה'.

היה זה לפני חמש שנים בערך. וה. ב. ר. בן אחי, איש עסקים גדול, שכמעט כל שבוע הייתי מנפיק עבורו כרטיס טיסה ליעד אחר בעולם, התקשר אלי למשרד ואמר לי, יוסי אני צריך דחוף כרטיס טיסה למחר בבוקר לנו יורק, עם חזרה עוד לפני שבת לאנטוורפן, אני מטלפן אליך בעוד חצי שעה ותודיע לי מה יש לך. היה זה ביום שני ואני

דף יט"א רובו ככולו - דף כט"א רובו של אחד כמוהו
"רובו ככולו" - לא בכל מקרה

ענייני 'רוב' נפוצים מאוד בש"ס, אך הם כוללים נושאים שונים. כך, למשל, "ביטול ברוב" ו"רובו ככולו". "ביטול ברוב" נאמר על תערובת של עצמים נפרדים השונים בדיניהם, שכאשר אין אפשרות להבחין ביניהם, בטל המיעוט ברוב. לעומת זאת, "רובו ככולו" הוא מצב, אשר בו רוב הדבר מעניק הגדרה לכולו, כגון, כוס של ארבע כוסות בפסח. אמנם, יש לשתות את כל היין המצוי בכוס, אך די בשתיית רובו, משום ששתיית רוב תכולת הכוס יוצרת הגדרה הקובעת שכל תכולת הכוס נשתתה, שהרי "רובו ככולו" (עיי' "קהילות יעקב" סוכה ס"א). כך גם אנו למדים בגמרתנו, כי אין צורך לשחוט את סימני הבהמה במלואם, ובשחיטת רובם מתקיימת השחיטה, שהרי "רובו ככולו".

מדוע אין די באכילת רוב "כזית"? המעין בהלכה זו מעלה בחכתו את השאלה הבאה: מדוע לא ניתן לומר "רובו ככולו" לגבי שיעורי התורה, כגון, כזית, כביצה, שיעור מקוה וכדומה, הלמאי האוכל רוב "כזית" אינו נחשב כמי שאכל שיעור שלם, ודיו בכך?

"רובו ככולו" משלים הגדרות בלבד: "חיתם סופר" צ"ל (שו"ת או"ח ס"י ק"מ) עונה על כך, כי בכוחו של הכלל "רובו ככולו" להחיל את הגדרתו של רוב החפץ על כולו, אך אין הוא יכול להשלים חסכים. כך, למשל, כאשר מניין אנשים מתכנסים לאמירת דבר שבקדושה, אף ששלושה מהם כבר התפללו, יחול על מיעוט זה הכלל "רובו ככולו" ושלושה אלו יקבלו את הגדרת הרוב, הלא הם השבעה שלא התפללו עדיין. אולם, אם יתאספו שבעה אנשים בלבד, אין הכלל "רובו ככולו" יכול לגרום לכך שנתייחס אליהם כאל עשרה אנשים. אמור מעתה, "רובו ככולו" משלים הגדרות, אך אינו ממלא חלל מציאותי [כפי שאנו מבינים שהחייב לחבירו 1000\$ אינו יכול להחזיר לו 700\$ בטענה ש"רובו ככולו"...]. לפיכך, כאשר נבקש לדון את מי שאכל רוב "כזית" כמי שאכל "כזית" שלם, הרי אנו מבקשים בכך להגדיל את נפחו של רוב הכזית שבכרסו, פעולה שאין בכוחו של הכלל "רובו ככולו" לעשות. לעומת זאת, מטרת השחיטה היא חיתוך הסימנים, וכאשר רוב הסימנים חתוכים, הם נחשבים כ"סימנים חתוכים".

מלך על כל העולם כולו: מאחר ש"רובו ככולו", מבואר בגמרא (הוריות ג/ב), כי אף במקום שהתורה נקטה בלשון "כל", אין צורך ב"כל", אלא "רובו ככולו". מעתה, ניתן להבין את כפילות המילים בנוסח תפילת ראש השנה: "אלוקינו ואלוקי אבותינו, מלך על כל העולם כולו בכבודך". אכן, בעל ה"לבוש" מוחק ומתקן את הנוסח, ואילו לדעת הט"ז (ישולחן ערוך) ס"י תקפ"ב ס"ק ג', נוסח זה בא לשלול את "רובו ככולו". היינו: ב"מלך על כל העולם" בלבד אין די כדי לציין את בקשתנו שמלכותו של הקב"ה תשרור בכל העולם, שהרי "כל" גם מתפרש כ"רוב". לפיכך, יש לומר "מלך על כל העולם כולו"

לעילוי נשמת

הר"ר ברוך שטרסבורגר ז"ל

ב"ר מרדכי הלוי ז"ל נלב"ע כ"ז שבט תש"ס

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו

הר"ר אהרן מרדכי שטרסבורגר ומשפ' שיחיו - ק. קריניצי

לעילוי נשמת

מרת לובה בן נפתלי ע"ה

בת הר"ר אברהם ז"ל נלב"ע כ"ו שבט תשמ"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בנה ידידנו

הר"ר עמיר בן נפתלי ומשפ' שיחיו - תל אביב

פרנס השבוע לעילוי נשמת

הר"ר מנחם דב מוסטוביץ ז"ל ב"ר אליעזר יצחק ז"ל

נלב"ע כ"ג שבט תשמ"ט ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידנו הר"ר אליעזר יצחק מוסטוביץ ומשפ' שיחיו - בלגיה

להדגיש את רצוננו, שהקב"ה ימלוך על הכל, ללא יוצא מן הכלל (וראה "מחזיק ברכה" להחיד"א, שם, שדן בפירוש דברי הגמרא כאן לחולקים על ה"ט"ז).
בכך שהמילה "כל" מתפרשת כ"רוב" מדין "רובו ככולו", ניתן להבין את דברי ה"שולחן ערוך" (סי' ש"פ סעי' א') הפוסק, כי המבטל את רשותו בשבת בפני דרי החצר שבה הוא מתגורר לצורך טלטול בחצר, יאמר "רשותי מבטלת לך ולך". שכן, אין די בכך שיאמר "אני מבטל רשותי לכולכם" משום שאמירתו בלשון זו מתפרשת גם "לרובכם" (ט"ז שם סי' א').
בשבוע הבא, נעסוק בשאלה הבאה אי"ה. אם מצוות ארבע כוסות ומצוות השחיטה הן בעלות מאפיינים זהים המאפשרים לכלל "רובו ככולו" לחול עליהן, מדוע במצוות ארבע כוסות נפסק ("משנה ברורה" סי' תע"ב סי' ק"ל) שלכתחילה יש לשתות את כל הכוס, ובמצוות שחיטה יש אומרים כי לא נאמר דין זה.

דף כד/א עד שיזקין כשר לעבודה

באיזה גיל על השוחטים לפרוש מעבודתם

גמרתנו עוסקת בתקופת עבודתו של הכהן בבית המקדש, החל מתקופת התבגרותו, ו"עד שיזקין... עד שירתת", היינו: "ידי ורגליו רותתין מאין כח" (רש"י ד"ה "שירתת"). סוגיה זו מובילה אותנו לאחת ההלכות הסבוכות והרגישות הנוגעות לשחיטה.
הלכה מבני עשרת השבטים: "מרדכי" מצטט הלכה בשם "רבי אלדד בן מחלי הבא מעשרת השבטים" [הוא היה מעשרת השבטים ובא מעבר לסמבטיון בימי רב צמח גאון, מדבר קדמות מערכת ח"ח. ראה בהרחבה בגליון 244 מדור פנינים]: "אמר יהושע אמר משה מפי הגבורה... זקן לאחר שמלאו לו שמונים שנה אינו רשאי יותר לשחוט, ואם שחט שחיטתו פסולה".
ה"מרדכי" מציין על אתר, כי אין זו הלכה, כי אם חומרא שאינה נוהגת. בעל "שבט הסופר" (יו"ד סי' ג') מחזק את דבריו, מן המסופר בסוגייתנו על רבי חנינא, אשר בהיותו בן שמונים שנה עמד על רגלו האחת, חלץ את מנעלו ולבשו. לפיכך הוא קובע, הגיל אינו הממד, אלא מצב בריאותו של השוחט. בעל האגור מוסיף על דברי ה"מרדכי" (הובא ב"שמלה חדשה" סי' א' סי' ק"ד), כי אף על פי שאין חוששים להלכה זו, בדורות אלו גברה החולשה ויש להזהר בכך ביותר "לפי ראות עיני המורה" (ראה עוד י"ד אפרים, יפה לבדיקה אות ד').
הבעיות הנוצרות בשחיטה בידיים רועדות: כאשר ידו של השוחט רועדת, הרי שמספר בעיות וחששות חמורים נכללים בשחיטתו. הוא עלול לשחוט ב"שהיה" [השהייה בתהליך השחיטה, פוסלתה], משום הרעד הבלתי נשלט שבידו. כמו כן, שחיטתו עלולה להתבצע באופן של "דרסה" [שחיטה באמצעות לחץ על הסכין, בניגוד לנדרש - שחיטה באמצעות הולכת הסכין והבאתו] (שו"ת "יהודה יעלה" ח"א סי' מ"ה), ובנוסף לכך כותב בשו"ת "לבושי מרדכי" (יו"ד סי' ד'), גם לולי זאת, כאשר השחיטה מתבצעת ביד רועדת, עלול להיווצר מצב שחלקים ממעשה השחיטה לא ייוחסו לשוחט, משום שמעשה הנוצר על ידי דחף חיצוני נטול שליטה, אינו נחשב ככוחו של האדם.

שוחט שידו חדלה לרעד בנוגע בה: שאלה מעניינת נשאל המהר"י אסאד זצ"ל (שו"ת "יהודה יעלה", שם). מה דינו של שוחט שידיו היו אמונות ומנוסות במשך שנים רבות, ולעת זקנתו ידו החלה לרעד, אך די בנגיעה קלה ועדינה ביותר בידו על ידי חפץ כל שהוא, כדי להרגיע את הרעידה באופן מוחלט, האם הוא רשאי להמשיך לשחוט. כדי לשכנע את המהר"י אסאד שאין כל עילה למנוע ממנו לשחוט, כתב השואל, כי אף שהוא אינו מסוגל לכתוב מאומה בידו הרועדת, בהניחו את אצבעו על ידו הרועדת, הוא מסוגל לכתוב כתיבה תמה וחלקה. המהר"י אסאד השיב לו, כי הוא אינו רואה מקום להתיר את שחיטתו. שכן, רעידת ידו מעידה, כי תחושותיה כבר אינן כשהיו, ואחת התוצאות לכך היא הרעידה. לפיכך, אף על פי שידו אינה רועדת בשעה שהוא נוגע בה, מי יתקע לידינו כי הוא אינו מפעיל לחץ בלתי נשלט על הסכין, או להיפך, שאינו שווה רגע קט בעת השחיטה, שהרי הוא איבד את מלוא תחושותיו בידו (עיי' עוד בשו"ת מהרש"ם ח"ו סי' ס').

כיצד בודקים אם היד רועדת: יש מהאחרונים שהמליצו לבדוק את יציבותה של היד, על ידי הנחת כוס משקה על כף היד והתבוננות במים, השקטים ורועעים הם, אם לא... ("ידברי חיים" ח"ב סי' י"ג). ברם, בעל ה"חסד לאברהם" (תאומים, מובא בשו"ת "חיים ביד" סי' ע"ב) מערער על תוקפה של בדיקה זו, ולדבריו, גם אם המים רועדים, אין להשליך מכך כי ידו של השוחט אינה כשירה לשחיטה, שכן, "אין בזה דמיון לאחיזת סכין של שחיטה שאינו אוחזו על כף ידו ואין בזה מיחוש כלל".

השוחטים רעדו מפחד מה"פאליציא": אבותינו סבלו רבות מאימת המשטרים השונים שביחסותם, שהו, וכך נתבקש המהרש"ם (ח"ג סי' ש"ב) לחוות את דעתו לגבי "אותן השוחטים במרתפין או בית העצים, מפני שמתיראין בפני הפאליציא, ומסתכלים אנה ואנה שמא יבוא מי מהם". התעורר חשש, שהם רועדים מפחד, פשוטו כמשמעו... המהרש"ם השיב, כי ניתן לסמוך על השוחטים שיעידו אם באותה שעה ידם רעדה.

דף כז/א ממקום שזב חתהו

השחיטה - צורת ההמתה ה'הומנית' ביותר!

בשעה שלומדי הדף היומי ברחבי תבל יעסקו בסוגיות העוסקות בשחיטת בעלי חיים לצורך אכילה, חלק מן הלומדים יחמיצו את פניהם, נוכח החוקים הדרקוניים השוררים במדינותיהם, והאוסרים על שחיטה בעלי חיים לפי ההלכה!
גזירות השחיטה האנטישמיות: לפני כמאה וחמישים שנה החלו אנטישמיים ללבות את דעת הקהל העולמית נגד השחיטה היהודית בתואנות שונות, העיקרית שבהן, צער

התחלתי לחפש מקום פנוי ליום שלישי בבוקר, כמובן שמתחילה חיפשתי בחברות הטטות ישירות לניו יורק ללא המתנות ביניים, כסבנה הבלגית או קונטיננטל האמריקאית, אך כל המקומות היו כבר סגורים, ולכן עברתי לחפש בחברות הסמוכות כאייר-פראנס הצרפתית או לופטהנזה הגרמנית, וגם שם לא מצאתי מקום. לבסוף מצאתי מקום פנוי בחברת סוויסאייר השוויצרית. מקום אחד פנוי ליום שני בלילה, וחזרה בסוף השבוע מניו יורק לציריך. התלבטתי אם הוא מעוניין בטיסה זו, ולכן חייגתי אליו למשרד ובקשתי ממזכירתו שתשאל אותו מה דעתו. המזכירה אמרה שהבוס יצא לפגישה ולפי דעתה הוא לא ירצה את הכרטיס הזה, אבל שאני אמתין לתשובה. המתנת.

הצצה חטופה בשעון הראתה לי שהשעה היא 13:55. המשרד צריך עכשיו להסגר לשעה. הבנתי שאחייני יתקשר אלי בעוד מספר דקות, אך מול עיני ניצב השעון המורה לי שבעוד כמה דקות מתחיל השיעור. אומר לכם את האמת, נקרעתי, לא ידעתי מה לעשות. אחייני זה הוא לקוח קבוע, כל שבוע הוא מזמין כרטיס, מה כבר יקרה אם יום אחד לא אשתתף בשיעור ואמתין לטלפון שלו - שירות זה שירות, לא? מאידך, כבר למעלה מחמש שנים שלא הפסדתי שום שיעור כשהייתי בעיר, ומה עכשיו? אחייני ודאי יבין אותי, אני אמצא לו כרטיס אחר. נותן התורה יעזור לי. קמתי, נעלתי את המשרד תליתי את השלט ודהרתי על אופניי לשיעור. לפני שנכנסתי לבית המדרש, כיביתי את המכשיר הסלולארי שלי, ושקעתי בנושא הנלמד ובסוגיה המרתקת.

כשהשיעור נגמר, הדלקתי את המכשיר הסלולארי ואכן ראיתי מספר הודעות קוליות מאחייני, המאשר את הנסיעה בלילה, אך מאחר ונוכח כי לא קיבל מענה, הוא השאיר הודעתו נוספות ובכל הודעה עלתה רמת הטון, ובהודעה האחרונה הוא כבר ממש צעק. הבנתי אותו, וכעסתי על עצמי שהזנחתי לקוח כל כך וותיק קבוע. חזרתי למשרד, והזדרזתי להפעיל את המחשב, נכנסתי לחברת סוויסאייר ולשמחתי המקום ליום שני בלילה עדיין פנוי. אנוח רווחה יצאה מפי, לא הפסדתי מאומה מהשיעור. בחזרה עברתי למסלול החזרה ליום חמישי אחר הצהריים, והתאכזבתי קשות. המקום שהיה פנוי לפני שעה כבר היה תפוס. בחשש מה טלפנתי לאחייני ואמרתי לו, "להיום בלילה יש מקום, אך אין כבר מקום לחזרה". אחייני היה כעוס מאד ואמר לי, אני חייב להיות פה ביום שישי ולכן אני לא אסע היום. אבל דע לך כלל תעסקי - שירות ללקוחות הוא תמיד כלי בניסוח אישיות לא משנה מי הוא הלקוח ומה קרבתו הביולוגית אליך. אבל, סיים ברוגזה, כלל זה צריך להיות תקף אצלך לגבי כל לקוחותיך מלבד, כי אני כבר לא אהיה לקוח אצלך בלי נדר... קירבה משפחתית כן, ביזנס לא!

מה אומר לכם, המשיך ר' י. ר. בסיפורו, הבנתי אותו וכאב לי מאד על רוע מזלי שבגלל הקפדתי "המטופשתי" לא להפסיד שיעור, הפסדתי כזה קליינט, ומרוב כאב החלטתי שאני לא הולך יותר לשיעור בשעות העבודה, אני אלמד לבד בערב. אני צריך להרוויח, הלא כן?

בי"א אלו תשנ"ט לפנות ערב ישבתי במשרדי ועסקתי בשיחות טלפון שגרתיות, כשלפתי על צג ה GSM שלי הופיעה הודעה: "מטוס שהמריא מניו יורק התרסק על 200 נוסעיו, פרטים יבואו". לבי החסיר פעימה, ובמהרה נכנסתי לחברת סוויס אייר במחשב, ואכן שם ראיתי שמטוס שהמריא מניו יורק התרסק לפני חצי שעה. ליתר ביטחון בדקתי אם היו להם שני מטוסים שיצאו אחר הצהריים מניו יורק - לא, רק

מטוס אחד היה אמור לטוס ביום חמישי מניו יורק לציריך.
למחרת התפרסמה בעיתונות ההודעה הבאה: "אין ניצולים מקרב 229 הנוסעים ואנשי הצוות של מטוס טוויסאייר שהתרסק שלוש בים מול החוף המזרחי של קנדה. המטוס מדגם MD - 11 של חברת טוויסאייר המדיא בטיסה 111 מניו יורק לז'נבה. המטוס התרסק בים כשעה לאחר שהמדיא מנמל התעופה קנדי, מול העיר האליפקט שבחבל סקוטיה במזרח קנדה. הטייסים דיווחו על עשן בתא הטייס 16 דקות אחר כך, אבד הקשר עם המטוס. כל 229 הנוסעים ואנשי הצוות נהרגו. טייס מטוס הטוויסאייר דיווח למגדל הפיקוח, כמה דקות לפני נפילת המטוס, כי עשן מתפשט בתאו. הפקח התורן הציע לטייס להפנות את המטוס לנמל התעופה של בוסטון ולהנחיתו שם. ואולם, הטייס העדיף לנסות לבצע נחיתת אוטו בנמל התעופה של האליפקט. אמש נמשה מהים חלק גדול מהמטוס עם גופות רבות בלתי זכיות".

בשבת, סיים ר' י. ר. את סיפורו הנורא, כבר הופעתי לשיעור עם אחייני היושב עמנו פה. **כי הם חיינו.**

המונח "לכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
 כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93
 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה העורך

פנינים

במדרשו אמר רבי חנינא: "חמין ושמן ששכנתי אמי בילדותי הן עמדו לי בעת זקנותי".

רמז גדול יש כאן, כותב האדמו"ר ממנוקטש זצ"ל.

חמין - חמימות עבודת ה' והתלהבות אש קודש. **שמן** - חכמת התורה. **שכנתי אמי בילדותי** - השפעות אלו שמקטנותי, הן עמדו לי בעת זקנתי - היו להן השפעות ארוכות טווח... (קונטרס "על הצדיקים").

דף כד/ב טהור בכלי חרש טמא בכל הכלים **על פי דרכו**

גדולי החסידות כתבו, כי במשנתנו זו רמזים עניינים נבונים ועמוקים.

כל בני האדם בבחינת כלים - כלי קיבול. השפלים מביניהם משולים לכלי חרש, והגבוהים משולים לכלים אחרים.

לכל מחלקה דרכים שונות בעבודת ה', ולא ראוי זה כראי זה. עיתים ודרך אחת טובה לאלו ופסלה לאלו, ולהיפך.

לואת רמזה המשנה: טהור בכלי חרש טמא בכל הכלים, טהור בכל הכלים טמא בכלי חרש.

כל כלי ודרכו שלו... ("דגל מחנה אפרים", חקת).

דף כז/ב ולית הלכתא כוותיה

הבדלת הפרוכת

מבואר כאן בגמרא וברש"י, שבהבדלה של מוצאי שבת שחור ליל יום טוב, אין פותחים ב"המבדיל בין קודש לקודש", אלא ב"המבדיל בין קודש לחול", מאחר שהבדלה מונה את ההבדלות המוזכרות בתורה, והרי בתורה נזכרת רק הבדלה בין קודש לחול ולא בין קודש לקודש.

הגר"י קמניצקי זצ"ל תמה על כך מפסוק מפורש (שמות כז/לג): "והבדלה הפרוכת לכל בין הקודש ובין קודש הקדשים", הרי לנו הבדלה בין קודש לקודש!

לאחר שהקשה חזר ויישב: ראשית, מוזכרת כאן רק הבדלה בין קודש לקודש קדשים, ולא בין קודש לקודש, והרי אין אנו מוזלים ביום טוב לקרותו קודש קל, כמבואר בסוגיותינו. שנית, ההבדלות הנזכרות כאן בברכה עוסקות בהבדלות

בעלי חיים. תקנות, חוקים וגזירות המסייגים והאוסרים לחלוטין את השחיטה היהודית, התפשטו במהירות בתקופה הנאצית והקיפו רבות מארצות אירופה, והיהודים שהתגוררו במקומות אלו נקהלו על נפשם, וספרים רבים וקונטרסים רבים עוד יותר התפרסמו מתוך ניסיון להדוף את עלילת השקר.

טרם נעמוד על מהות הנושא, אם אכן יש צער לבהמה בעת שחיטתה, נזכיר, כי ה"הומניות" הרבה של מדינות אלו לא באה לידי ביטוי בנוגע לנחירת חזירים, הנעשית באכזריות רבה, והם גם לא שללו את מסעות הציד הנערכים למטרות הנאה בלבד. ומכאן, למסכתנו.

פרקנו, הפרק השני של מסכת חולין, פותח בהלכות השחיטה עצמה וקובע, כי יש לשחוט את הבהמה בצווארה, על ידי שחיטת הקנה והוושט. לאחר משה ומתן אם השחיטה מן הצוואר נלמדת מן הפסוק, הגמרא מסיקה כי הלכה זו היא הלכה למשה מסיני.

שני טעמים לשחיטה: ה"חינוך" (מצווה תנ"א) מטעים בכפליים הלכה זו, שיש לשחוט את הבהמה מן הצוואר. ראשית, משום "שידוע כי מן הצוואר יצא דם הגוף יותר משאר מקומות הגוף, ולכן נצטוונו לשחוט משם טרם שנאכלהו, כי משם יצא כל דמו ולא נאכל הנפש עם הבשר". כלומר, מאחר שאסור לאכול את הדם, זוהי הדרך הטובה ביותר להפרדת רוב הדם מן הבשר. על כך מוסיף "החינוך": "ועוד נאמר בטעם השחיטה מן הצוואר ובסכין בדוק, כדי שלא נצער בעלי החיים יותר מדאי, כי התורה התיר לאדם למעלתו לזון מהם ולכל צרכיו, לא לצערן חנים, וכבר דברו חכמים הרבה באיסור צער בעלי חיים".

מדבריו עולה, כי על ידי שחיטה מן הצוואר, נגרם לבהמה הסבל המינימלי ההכרחי, וכל עוד הדבר נעשה לצורך, אין כל איסור בדבר ("איסור והיתר" כלל נ"ט דין ל"ו, וראה "מאורות הדף היומי" קידושין פב/א, ועיי' שו"ת "שרידי אש" יו"ד סי' צ"א).

כאמור, שונאי ישראל ביקשו להצר את רגלי היהודים על ידי איסור על השחיטה היהודית, ובעקבות כך נערכו מחקרים רבים ומקיפים בתקופתם, אך במרביתם הוכח, כי השחיטה הינה אחת השיטות הטובות ביותר למניעת צער רב לבעלי החיים. בספר "מזון כשר מן החי" (ח"ב פ"ט) מפורטים בהרחבה מחקרים אלו, ולהלן תמצית קצרה של חלק מן הדברים.

סף הרגישות של בעלי חיים, נמוך מזה של בני אדם: מוסכם על הכל, כי סף הרגישות של בעלי חיים ובקר במיוחד, נמוך בהרבה מסף הרגישות של בני אדם, וכל העוסקים בנושא מכירים בכך, שתחושת הכאב אינה מפותחת אצל מעלי הגירה. זאת ועוד, גם אדם שנחתך מסכין חד, אינו חש מיד בעוצמת הכאב, בשונה ממכה או חבטה, שכאבן מורגש באופן מיידי. לפיכך, גם אם נניח שהבהמה חשה בכאב החיתוך בעורה ובבשרה, קיימת אפשרות סבירה שמרכזי התחושות במוחה חדלים מתפקודם מחמת חוסר חמצן, בטרם הצטברה בהם תחושת הכאב. אישוש להנחה זו מתקבל מן העובדה שהבהמה אינה נעה כלל שמונה שניות לאחר שחיטתה, הרי שאינה חשה כאב - לאחר פרק זמן זה, מרכזי התחושות במח אינם מתפקדים לחלוטין. שונה הדבר בשיטות אחרות, ירייה, הימום, זריקת הרדמה ועוד.

היו גם שהתריסו כנגד הסכין הארוך כל כך - הוא ארוך בכפליים מרוחב צווארה של הבהמה - המונף מול עיני הבהמה, בעוד שאר כלי ההמתה, אקדח, מזרק ועוד, אינם כה בולטים.

כשהבהמה ליקקה את הסכין עם הדם... ובכן, במחקר שנערך, הניפו סכין שחיטה גדול נוטף דם מול פרות רבות, רובן הגיבו בחוסר עניין ובאדישות, מלבד בהמה אחת שהחלה ללקק את הסכין...

לסיום נציין את המובן מאליו, כי תורתנו הקדושה ציוותנו לשחוט, כך עשינו וכך נעשה, ואם יאסרו עלינו את הדבר, לא נאכל! איננו זקוקים להוכחות בדבר 'הומניות' של השחיטה. לא נולדו הוכחות ומחקרים אלו, אלא כדי להדוף את טענותיהם הנלוזות של שונאי ישראל שביקשו להצר את צעדנו.

בעזרת ה', בשבוע הבא נעסוק בפתרון שהועלה על ידי השלטונות הנוכריים, לאפשר את שחיטת הבהמה: "הימום הבהמה".

דף כז/א דלא לשווייה גיסטרא

ביתוק הראש מן הגוף בפעולת השחיטה

שוב רגשו ריכוזי היהדות שבהם התגוררו זקינו. לא זו בלבד שהגויים ביקשו למנוע מהם אכילת בשר בהמה על ידי הטלת איסור על השחיטה היהודית, הם גם הערימו קשיים על אכילת עופות. היה זה בשנת תרצ"ג כאשר בגרמניה הנאצית נתקנה תקנה חדשה לאמר: יש לשחוט את צוואר העוף מצד לצד, ולנתק את הראש מן הגוף! מבחינת ההלכה די בשחיטת סימן אחד בלבד בעוף. לכתחילה שוחטים שני סימנים. הגרמנים חייבו את היהודים להמשיך ולחתוך גם את המפרקת הממוקמת מאחורי הסימנים, שהיא המשך של עמוד השדרה, כדי להמית את העוף במהירות על ידי חיתוך חוט השדרה הנמצא בתוך המפרקת.

דינה של תרנוגולת שמפרקתה נשחטה: ה"שולחן ערוך" (יו"ד סי' כ"ד סעי' ה') פוסק: "היה שוחט וחתך כל המפרקת, כשרה". כלומר, לדעת ה"שולחן ערוך", אין כל מניעה לשחוט את העוף כדרישת המחוקקים הגרמניים. אולם, הרמ"א חולק על דבריו וכתב: "והמנהג להטריף אפילו לא חתך רק רוב המפרקת... ואין לשנות כי יש מרבנותא סוברין כן". מדוע חלוקות הדעות בנושא, ומהו בכלל מקורו של מנהג זה, שלא לשחוט את המפרקת

רוחניות ולא בהבדלה גשמית כמו זו של הפרוכת ("אמת ליעקב", תרומה).

- התשובות בסוגייתנו, כלהלן.
בגמרתנו מבואר, כי מן הפסוק (ויקרא אה) דרשו חז"ל: "דלא לשווייה גיטרא". בפירוש הדברים נחלקו הראשונים, ושלש שיטות עיקריות בדבר. א' - **ניתוק ראש הבהמה**: הראב"ה מפרש כי לדעת רש"י (ד"ה "דלא לשווייה גיטרה" בפי' הראשון) כוונת הגמרא היא, שאסור לשחוט מצד לצד! היינו: לאחר שחיתת הסימנים, על השוחט לחדול מן השחיטה ולא ימשיך לשחוט ועל ידי כך ינתק את ראשה של הבהמה מגופה נאולם, בעלי התוספות וראשונים נוספים פירשו בדעת רש"י, שאין צורך לחתוך את המפרקת, אך גם אין אסור לעשות כן. עיי' במדכ"ל. ב' - **שלא ידרוס את הבהמה**: פירוש נוסף כתב רש"י, שעל השוחט להמנע משחיטת "דרסה", היינו: שחיטה שנעשית באמצעות הפעלת לחץ על הסכין, אלא יש לשחוט את הבהמה באמצעות הולכה והבאה של הסכין. ג' - **איסור שחיטה מן העורף**: בעלי התוספות (ד"ה "ותו שהיה") מפרשים, כי ניתנה כאן הוראה לשחוט את הבהמה מצווארה ולא מעורפה.

פירושו הראשון של רש"י, הוא היחידי, איפוא, שקובע כי אסור לשחוט את ראש בעל החיים עד סופו ולנתקו מן הגוף. בטעם הדבר, יש שאמרו כי הלכה למשה מסיני היא (עיי' ב"ח סי' כ"ד אות ג'), והרשב"א ("תורת הבית" ריש בית שני) פירש, כי חיתוך המפרקת מבלע דם באיברי בעל החיים, ולפיכך יש להמנע מחיתוכה.

סוף דבר, באשכנז נהגו להטריף את התרנגולת אפילו אם רוב המפרקת בלבד נשחטה, אף על פי שחלקה לא נשחטה (י'אגור הובא ב"בית יוסף"). הט"ז עוסק רבות בנידון זה, והוכיח כדעת המתירים לשחוט את הראש לחלוטין, אך הוא מסכם את דבריו, כי "כיון שהרמ"א כתב שאין לשנות מהמנהג, אין בידינו להקל". כדבריו הורה הש"ך (ס"ק ה'), שמעיקר ההלכה מותר, אלא שנהגו להחמיר [עיי' שכתב, כי אולי דווקא במקום שאין הפסד מרובה].

סברות, שיטות ומחלוקות אלו, הן מעט מזער מן החומר התורני הרב שעמד לנגד גדולי הדור, שהגיעה אליהם זעקת יהודי גרמניה אשר סיפרו במכתבם כי "על ידי גזירה מרשעת זו, נכרת אוכל מפי עוללים וזקנים וחלשים שעל פי דברי הרופאים אי אפשר להם להתקיים בלא אכילת בשר".

שחזור תשובות הפוסקים מן הזכרון: ועד רבני גרמניה - ועד השחיטה, שעסק בהפצת מכתב זה לכל גדולי ישראל, צירף אל המכתב קונטרס שנערך על ידי הגאון רבי יחיאל יעקב ויינברג זצ"ל. כשוך המלחמה העולמית, התברר כי כתבי יד רבים שהכילו את הנידון ההלכתי המסועף, כולל תשובותיהם של פוסקי הדור, נעלמו בסערת התקופה, והגר"י ווינברג זצ"ל שיחזר מזכרוננו חלקים נרחבים (שו"ת "שרידי אש" ח"ב סי' ה'). [עיי' קוני ב' פ"א, שהביא דעה, שגם לראב"ה הוא דווקא בבהמה ולא בעוף. וה"שרידי אש" הוכיח שאין חילוק בין עוף לבהמה].

הכרעת בעל "אחיעזר" זצ"ל: רבינו הגאון רבי חיים עוזר גראדזינסקי זצ"ל, אשר נשא על כתיפו את משאם של רבבות אלפי יהודים הכריע (שם, מכתב א'), כי עם כל הקשיים שבדבר, בוודאי שיש להקל לחלשים ולחולים, ויתכן שגם לבריאים. עם זאת, הוא הדגיש, כי ראוי לקצוב זמן מועד לסיומו של ההיתר, ואז יתכנסו שוב כדי להחליט אם ניתן להאריך את תוקפו, או שהוא הביא לידי מכשול, וכך לא יהפוך הדבר להיתר קבוע גם לאחר הסרת הגזירה. את דבריו הוא סיים בקריאה לעבר היראים והבריאים: "ומובן הדבר שטוב יעשו היראים והבריאים שיחמירו על עצמם" [עיי' עוד במכתבים תקנות והסתגויות].

איחולו של הרגאצ'ובי זצ"ל: הגאון הרגאצ'ובי זצ"ל, בעל ה"צפנת פענח", חלק על הכרעה זו במלא התוקף, וטען כי אין להקל בהלכה זו, מחמת חששות למכשולים הלכתיים על ידי שינוי צורת השחיטה, והוא איחל ליהודי גרמניה כי הגזירה תתבטל במהרה [עיי' תשובות נוספת מגדולי וגאוני הדור ההוא].

מאורות הדף היומי

בית מדרש למגיד
שיעור דף היומי סוכוטשוב

שיעור הדגמה

למסכת חולין

הננו שמחים להודיע כי לרגל לימוד מסכת חולין בסדר ה"דף יומי"

יתקיים שיעור

הדגמה מרתק

להמחשת הנושאים הנלמדים במסכת

★ שחיתת כבש ובדיקת קנה ווסט

- ★ השחזת הסכין ובדיקתו
- ★ בדיקת ריאות וחלקי פנים
- ★ בדיקת צומת הגידים (כמה שיטות)
- ★ הדגמת בעית הזריקות לאפרוחים
- ★ בעיית הלולים הנסגרים
- ★ מליחה הלכה למעשה
- ★ צליית כבד

בהשתתפות:

הרב חיים דוד קובלסקי שליט"א

והרב אמיתי בן-דוד שליט"א

מח"ס "שיחת חולין"

הערב יתקיים במוצש"ק

פרשת יתרו

במרכז פיס קהילתי

- רמת אלחנן, בני ברק

בשעה 8:00

דמי כניסה 10 ש"ח למגיד שיעור הכניסה חינם

לעילוי נשמת

הר"ר מאיר קאהן ז"ל ב"ר שמואל צבי ז"ל ומרת מלכה צביה קאהן ע"ה ב"ר זכריה ז"ל נלב"ע כ"ו שבט תשכ"ט ולע"נ מרת שרה פרומה וייץ ע"ה ב"ר מאיר ז"ל ת.נ.צ.ב.ה. הונצחו ע"י דר' רפאל וייץ שיחי הר"ר בנימין וזו לאה קרנאל שיחי

לעילוי נשמת

הר"ר יחזקאל עקשטיין ז"ל ב"ר דוד ז"ל נלב"ע כ"ד שבט תשס"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י משפחת הר"ר דוד עקשטיין שיחי - בלגיה

לעילוי נשמת

הר"ר ישעיה נפתלי שוורץ ז"ל ב"ר טוביה אליעזר ז"ל נלב"ע כ"ו שבט תשכ"ג וזוגתו מרת מלכה ע"ה ב"ר חיים יהושע עדר ז"ל נלב"ע כי תמוז תשל"ב ת.נ.צ.ב.ה. הונצחו ע"י בנם ידידנו הר"ר טוביה אליעזר שוורץ ומשפ' שיחי - בני ברק

מאורות הדף היומי

בית מדרש למגיד
שיעור דף היומי סוכוטשוב

בשורה לתושבי ק. מנחם-ירושלים

הננו שמחים להודיע כי זכינו ב"ה לייסד שיעור חדש בדף היומי

בביהכ"נ "אלמליח"

רח' הנורית 5

בין השעות 18:00 - 18:45 בערב

ע"י מגיד השיעור

הרב יוסף שרשבסקי שליט"א

מרבני בית מדרשו - סניף ירושלים

הציבור מוזמן

מאורות הדף היומי

בית מדרש למגיד
שיעור דף היומי סוכוטשוב

שיעור דף היומי לבני נוער

במסגרת פעילותינו להקמת שיעורי תורה לבני נוער הננו שמחים להודיע כי זכינו ב"ה לייסד שיעור הדף היומי

במכינה - כפר סבא

קרית יעקב הרצוג

בכל יום בשעה 12:45-13:30

ע"י מגיד השיעור

הרב מרדכי כהן שליט"א

מרבני בית מדרשו